

Kuka on Suomen kaikkien aikojen paras sähköttäjä?

Useimmat radioamatöörit kuulevat uransa aikana Riihimäen varuskunnassa olevasta ”pytystä”, johon on kaiverrettu intin parhaat sähköttäjä kullakin kursilla. Huhujen mukaan säveltäjä-laulaja Lasse Mårtenson on Suomen kaikkien aikojen paras sähköttäjä? Onko näin? Kaikkietävä Internetin Wikipedia vakuuttaa vuonna 2011 seuraavaa:

Sähkötyksen Suomen ennätyksen haltijana pidetään laulaja-säveltäjä Lasse Mårtensonia, joka armeijassa opeteltuaan sähkötystä sai pian legendaarisen maineen intuitiivisena sähköttäjänä. Hänen vastaanottotasonsa uskotaan olleen 180-200 merkin minuuttivauhdin tienoilla. Mårtensonin nimi löytyy Riihimäen Viestirykmentin aliupseerikurssin nopeimman sähköttäjän kiertopalkintopokaalista vuodelta 1955. Samaan pokaaliin sai nimensä vuonna 1979 Pasi (OH6UM) tuloksella 186 mkiä/min. Hänen tuloksensa on varmuudella dokumentoitu, koska vastaanottolomake kehystettiin koulun seinälle.

Kurssin paras kaiverrettiin pyttyyn

Philips lahjoitti vuonna 1932 silloiselle Viestipataljoonan Aliupseerikoululle ison Miniwatt-putken, johon on kaiverrettu Aliupseerikoulun parhaat sähköttäjä.

Sähkötykskoe järjestettiin yleensä aliupseerikoulun kurssin loppupuolella eli reserviupseerikouluun (RUK) lähteneet eivät aina päässeet kokeeseen mukaan. Joskus RUK:iin lähdettiin tosin vasta AuK:n loputtua. Jos ollaan tarkkoja, pyttyyn kirjattiin vain AuK:n paras sähköttäjä, sillä sähkötystä toki opetettiin muissakin aselajeissa. Ja tietenkin ... tämän artikkelin otsikko on hieman provosoiva, koska käsittelemme tässä parasta varusmiessähköttäjää unohtamalla laivaradiosähköttäjä ja muut, jotka tekivät sitä työkseen.

Varsinainen koe on eri aikoina järjestetty eri tavoilla, mutta yleinen oli tapa, että sähkötyks alkoi 80 mkin/min tasosta ja siitä selvisi, jos otossa oli korkeintaan kolme virhettä. Selvinneet pääsivät seuraavalla tasolle, joka oli 90 mkiä/min jne. Mikäli viimeisen, korkeimman tason saavutti kaksi henkilöä, järjestettiin uusinta kunnes voittaja selvisi. Teksti oli viisikirjaimista koodia, mutta myös englanninkielistä selvätekstiä lähetettiin joissakin kokeissa.

Viestirykmentin komentaja 1994-1997, eversti evp, Seppo Uro keräsi pyynnöstäni Miniwatt-putken laatasta kaikki siihen kaiverretut päivämäärät ja nimet.

129 huippusähköttäjä

Yhteensä Miniwatt-putkeen on vuosina 1932-99 saanut nimensä 129 huippusähköttäjää. Jaossa tapahtuneet katkokset johtuvat sota-ajasta, mittavista organisaatiomuutoksista sekä sähkötykskoulutuksen vähentymisestä Aliupseerikoulussa. Vahvis-

Kuva: Philipsin lahjoittama suurikokoinen Miniwatt-putki sijaitsi Viestimuseon tiloissa Riihimäellä. (Kuva: Seppo Uro, 7.2.2011) Nykyään putki sijaitsee Riihimäen varuskunnan ns. perinnehuoneessa.

tamaton huhu väittää, että eräs tauko johtui siitä Viestirykmentin silloinen komentaja tuli puhelinpuolelta eikä hän suvainnut että radisteilla on oma hieno pokaalinsa.

Usein nopeus parani huomattavastikin kurssin jälkeen ryhmänjohtajakaudella. Sen sijaan RUK:uun menijöiden koulutus Haminassa oli yleensä siinä määrin tiivistä, että heidän sähkötyksnopeutensa ei yltänyt titari viestimiesten ja -aliupseerien tasolle. Toki poikkeuksia puoleen ja toiseen saattoi olla.

Seppo Uro on löytänyt muistiinpanon, jossa muisteltiin Mårtensonin ja Erkki Liikasen sähkötyksnopeudeksi 140 mkiä/min. Suupuheena kerrotaan Lassen huippunopeuden olleen jopa 160 mkiä/min, mutta tästäkään ei ole mitään dokumenttia. Aliupseerikoulussa pitkään vääpelinä toiminut Osmo, OH8KN; vahvistaa ettei dokumentteja juurikaan säilytetty.

Kun Seppo Uro vielä totesi, että ainoa tapa selvittää sähkötyksen herruus on ottaa yhteys suoraan Lasse Mårtensoniin ja kysyä häneltä itseltään asiaa, tein työtä käskettyä!

Lasse Mårtenson ja sähkötyt

Sähkötyt soppi lennätinkurssilla

Tanskalainen Det Store Nordiske Telegrafskab (DSNT) oli merkittävä tekijä kansainvälisissä lennätinyhteyksissä. Venäjä ja DSNT tekivät sopimuksen lennätinyhteyden järjestämisestä Venäjän ja ulkomaiden välille 1869. Uudestakaupungista vedettiin merikaapelit Ahvenanmaalle ja Ruotsin Grisslehamniin. Kaapeli laajeni Venäjältä aina Japanin Nagasakiin saakka. Helsingin postitalolla järjestettiin vielä 1950-luvun alussa 8 kuukautta kestäneitä kurssseja, joissa koulutettiin henkilöitä hoitamaan kaapelia ja sen liikennettä. Yksi näistä koulutetuista oli nuori, vielä alle 20-vuotias Lasse Mårtenson.

Kurssilla opeteltiin sähkötytstä ja Lassen tehtäväksi koulutuksen jälkeen tuli huolehtia että liikennöinti sujui Nagasakin ja Lontoon välillä. Suomi oli lännes-tä katsoen tärkeä solmukohta, viimeinen ennen laajaa silloista Neuvostoliittoa. Pitkät, jopa kahden tunnin sähkösanomat opettivat hoitamaan liikennettä ja koulimaan kuuntelua.

Lennättimestä Viestirykmenttiin

Lennätinlinja lakkautettiin vuonna 1954 juuri parhiksi Lasselle siirtyä suorittamaan asevelvollisuutta Riihimäen Viestirykmenttiin, joka jo siihen aikaan oli haluttu ja arvostettu varuskunta.

”Koska osasin sähkötytstä ja liikennöinti-kin oli veressä, olin Riksunsa etulyönti- asemassa. Olinkin paljon muiden koulut- tavana ja opettavana. Riksun aika oli muu- tenkin mukavaa ja erityisesti maastokei- kat, kun heitettiin piuhat kuusenoksalle, kuunneltiin liikennettä - myös radioama- töörjaksoilla - ja pidettiin yhteyksiä silloisilla OI3-kutsuilla”, Lasse muistelee.

Paitsi työtään lennätinlinjan hoitajana Lassella oli jo ensimmäinen oma yhtyeensä ”Lasse Mårtenson Trio”, jossa hän lauloi ja soitti pianoa. Lisäksi hän ehti vielä toimia mainosgraafikkona Stockmannilla.

”Riihimäellä oli paljon radioamatöörejä. Vapaa-aikana suunnittelin monelle QSL- kortin ja hoidin myös niiden painatuksen. Stig, OH2RU; tuli hyväksi ystäväksi kuten myös moni muukin, lähinnä muusikko- kollega, joiden kanssa edelleen vaihde- taan silloin tällöin kuulumisia. Mutta musiikki oli jo niin tärkeä asia, että mm. Viestirykmentin silloinen komentaja, eversti Viljo Turunen (1954-59), tarjosi jopa musiikkikersantin natsoja.”

Bandin kuuntelua aavalla merellä

Lasse on tullut tunnetuksi myös meren ja purjehduk- sen ystävänä. Jälkimmäisestä kertoo myös 1988 julkaistu laulunsa ”Kaikki paitsi purjehdus on turhaa”.

Kuva: Lasse Mårtensonin mieliharrastuksena oli purjehdus 26 vuoden ajan. Oma vene on jo nyt myyty.

”Ostin 1970-luvun alussa pienen, mustan Sonyn maailmanradion. Purjehdus- matkoilla oli hienoa aavalla merellä kuunnella radiolla signaaleita ympäri maapalloa. Radio on edelleen tallessa, täytyisi varmaankin vain vaihtaa siihen patterit. Ja sähkötyksestä oli hyötyä merellä, kun pystyi lukemaan majakoita.”

Aliupseerikoulun parhaan sähköttäjän tittelin saavut- tamisen jälkeen Lasse anoi pääsyä kantahenkilö- kunnan sähkötytkilpailuihin, kun siellä tasot olivat 120-140 merkin luokkaa. Pääsy evättiin eikä Lasse päässyt kisaamaan ammattimiesten kanssa.

”Tottakai sähkötyksen ottotaito on säily- nyt. Jos nyt kuuntelin, varmaan jäisin kuitenkin 120 merkin tason alle. Nopeus- testissä peitekoodin vastaanotossa tuli kirjoitusnopeus vastaan – käsi ei pysynyt mukana. mutta englanninkielisen tekstin lukeminen suoraan päähän oli helpom- paa, siinä työkokemus ja musiikinkautta tutuksi tullut englanti auttoivat.”

”Kaikessa soi blues”

Lasse toteaa - ehkä vähän odottamattomasti maallikolle -, että hänen mielestään sähkötyksen ja musiikin välillä on ristiriita: sähkötyt on tekniikkaa, koneellista ja epäorgaanista kun musiikki taas on orgaaninen luonnonvoima, kuin elävää grafiikkaa.

”Toki sähkötyksessä on ”swingiä”, niin kuin musiikissa. Mutta se on mekaanista, lähes matematiikkaa. Musiikissa suuret virtuoosit kuten mm. Victor Borge hallit- sevat ”timing’in” sähkötyksen, ”timing” ei ole kuitenkaan yksiselitteistä.”

”Minäkö Suomen mestari – hah hah!”

Lasse, Wikipedia sanoo että olet sähkötyksen Suomen ennätyksen haltija, mitä siihen sanot?

”Hahhaahaa myytit elävät ja kasvavat. Enpä tiennyt enkä ole kuullutkaan tuosta kunniaista. Vai niin! En muista enää tarkkaan ottonopeuttani, mutta missään tapauksessa se ei ollut lähelläkään 180 merkin tasoa. Seppo Uron löytämät musiitinpanot pitävät varmaan paremmin paikkansa, uskon tasoni olleen 140-160 merkin välillä. Kiitos kunniaista, ennätyksen haltija löytyy jostakin muualta.

Myytti murrettu, entä toinen?

Näin on yksi radioamatöörejä ja viestirykmenttiä lähellä oleva myytti murrettu ja maailmankirjoja pitää muuttaa. Lukija huomaa, että Wikipedian artikkeli ei Lassen kohdalta muutenkaan pidä paikkaansa.

Pasi, OH6UM; Suomen paras sähköttäjä?

Jos Wikipediaan vielä olisi luottamista, korkeimman sijan omaisi siis Pasi, OH6UM; tuloksella 186 mkiä/min. Mutta mitä kunniaan sanoo Pasi itse?

”En ollut Riksussa kuin AuK:n ajan. Sinä aikana en muista että olisi kehystetty. Virallisessa kokeessa 1979 vastaanottonopeuteni oli ”vain” 142 ja pumpulla antonopeus 127. Minulla on hämärä mielikuva, että virallisessa kokeessa (”paineen alla”) tullut tulos jäi vähän hampaankoloon. Tuo suurempi tulos, jos on totta, on todennäköisesti sitten jostakin harjoituskokeesta, joita meille järjestettiin.

Mutta vuosi Pasiin jälkeen RauK:ssa ollut Juha, OH1ND; muistelee:

Muistan, että Pasiin ottokoe oli siellä RauK:n käytävän ilmoitustaululla mutta jotenkin on mielikuva, että se nopeus olisi ollut jotain 140 päälle eikä 180 päälle. Ainakin siinä taululla olleessa paperissa. No, tuostahan on aikaa yli 30 vuotta ...

Mutta tämänkin myytin – sorri Pasi – taitaa murskata aukottomasti Markku, OH7UV/OH8UV:

Kurssimme kouluttajat tiesivät kertoa, että Lasse Mårtensonin tuloksen oli kirkaasti lyönyt Erkki, OH8RC; uskomattomalla tuloksella, jota tosin kukaan ei ihan tarkasti muistanut. Ekillä oli kurssimme aikaan hallussaan Suomen ennätys, jota en pystynyt rikkomaan!

Erkki, OH8RC; Suomen paras sähköttäjä!

Valitettavasti Erkki, OH8RC/OH4NRC/OH6DX; ei ole enää joukossamme kertomassa tuloksestaan. Mutta mitä on uskomista aikalaisten todistuksiin, hän epäilemättä on – ainakin epävirallisesti – Suomen paras sähköttäjä!

Voitko täydentää listaa?

Seppo Uron keräämään listaan on lisätty tunnukset niistä radioamatööreistä ja muista tunnetuista henkilöistä, jotka on tunnistettu. Listassa saattaa olla virheitä, koska kaiverrukset ovat osin kuluneita.

Nyt pyydän lukijoiden apua! Tunnistatko tai tiedätkö listalla olevan muita radioamatöörejä tai tunnettuja henkilöitä? Onko sinulla tietoa, joka täydentää putken historiaa, omakohtaisia kokemuksia kokeesta tai saavutetuista tuloksista? Muistatko oman tuloksesi, jolla sait nimesi pyttyyn?

Jos tiedät, ota yhteyttä kirjoittajaan jotta saisimme tämän tärkeän palan radioamatöörejäkin koskettavasta historiasta täydemmäksi!

Kirjoittaja kiittää Seppo Uroa, Osmo Saloa, OH8KN; ja Vesa Laukkasta, OH9OM; asiantuntevasta avusta

Päivämäärä	Sotilasarvo	Nimi
7.9.1932	Alikersantti	Sewon E.
7.12.1932	“	Virtanen M.
27.8.1933	“	Suominen E.
27.11.1933	“	Heimo A. M.
5.9.1933	“	Toiviainen M.
5.1.1934	“	Mäkinen A.
5.5.1934	“	Salokannel J.
5.9.1934	“	Mustonen V.
1.6.1935	Res ups kok.	Arponen L.
5.5.1935	Alikersantti	Tani E.
4.9.1935	Res ups kok.	Iho O.
4.1.1936	Alikersantti	Teijonmaa V.
1.9.1936	Res au opp.	Äärimaa U.
30.4.1937	“	Kaakinen O.
(myöh Rajavartiolaitoksen komentaja)		
30.8.1937	“	Wegelius M. K.
3.7.1945	Aliups.opp.	Manner A.
27.4.1946	“	Aulamo O.
27.8.1946	“	Hukkanen P.
3.5.1947	“	Kärkkäinen E.A.
27.9.1947	“	Salonen E.
20.12.1947	“	Pelkola P.
8.4.1948	“	Kontonen J.
10.7.1948	“	Kiuru P.
16.10.1948	“	Pörsti P.
13.1.1949	“	Johansson S.
29.4.1949	“	Tähtinen O.
13.8.1949	“	Grane P.
10.12.1949	“	Virtanen E.
24.3.1950	“	Lipponen K.
15.7.1950	“	Kärki T.
9.11.1950	“	Lähteenmäki K.R.
17.3.1951	“	Sahra A. T.
25.7.1953	“	Haverinen V.
22.11.1953	“	Kantanen P. (Pertti, OH2VZ)
3.4.1954	“	Kaskela K.
30.7.1954	“	Vornanen L.
26.11.1954	“	Mölsä M.
2.4.1955	“	Mårtenson L. (säveltäjä, laulaja)
30.7.1955	“	Kortelainen H.

26.11.1955	“	Säre P. (Pentti, OH2MC)	24.7.1978	“	Liimatainen K. J.
29.3.1956	“	Raunama K.	20.11.1978	“	Jussila J. M.
4.8.1956	“	Tarkela R. (Raimo, OH2KK)	23.3.1979	“	(Juha, OH1HX) Luoma-aho P.
30.11.1956	“	Murtomaa M. (Sepon, OH2TO, veli)	27.7.1979	“	(Pasi, OH6UM) Jaakola T. T.
29.3.1957	“	Laitinen A.	23.11.1979	“	Matinlassi A. J.
31.7.1957	“	Konttinen Y.	24.3.1980	“	Hiltunen H.
30.11.1957	“	Rahko T.	22.7.1980	“	Hautaniemi K.H. (Heikki, OH2EE)
2.4.1958	“	Potila A. (Antti, myöh. Finnairin pääjoht)	7.11.1980	“	Suomi K.K. (Kimmo, OH5KS)
31.7.1958	“	Aittoniemi A. (Antti, OH3SH)	17.3.1981	“	Sundström M. R. A.
29.11.1958	“	Leinonen T.	16.7.1981	“	Wirzenius J. E. T. (Jari, OH2BVE)
4.4.1959	“	Härkönen S. P.	10.11.1981	“	Kajava J. L. (Juha, OH1ND)
29.7.1959	“	Taimela L.	9.3.1982	“	Mäkinen J. T. (Jarmo, OH3CU)
27.11.1959	“	Atrsalo L.	10.8.1982	“	Husgafel K. J.
29.3.1960	“	Kaasalainen S.	7.12.1982	“	Pulkkinen J. T. (Jorma, OH8LB)
28.7.1960	“	Kiiski T. (Timo, OH1TH)	12.4.1983	“	Korhonen E.P.J (Esa, OH7WV)
25.11.1960	“	Juhola T. (Tapani, OH2LU)	10.8.1983	“	Salo K. M.
30.3.1961	“	Koljonen O.	7.12.1983	“	Roininen I. P.
29.7.1961	“	Janhunen K.	11.4.1984	“	Vuolli T. E.
23.9.1961	“	Valtokari P.	7.8.1984	“	Romunen A. E. (Antti, OH4HIE)
29.3.1962	“	Pekkanen A. (Anssi, OH2QV)	4.12.1984	“	Ranta P. J.
27.7.1962	“	Nieminen J. (Jorma, OH1QP)	10.4.1985	“	Korhonen P. P. J. (Pekka, OH8KP)
21.11.1962	“	Lehto A. (Ari, OH3NU)	16.8.1985	“	Nylund T-B. R. (Tor-Björn, OH2BV)
9.3.1963	“	Komulainen E. (Erkki, OH2EF)	10.12.1985	“	Kurvi A. S. (Samuli, OH2MGA)
26.7.1963	“	Nironen V.	22.7.1986	“	Lehtonotko J. T.
22.9.1963	“	Ahonen V.	18.12.1986	“	Korhonen J. K.
16.3.1964	“	Lehtinen M. (Matti, OH2BX)	24.4.1987	“	Jukkala S. M. P.
8.8.1964	“	Eskelinen R.	20.4.1988	Alikersantti	Vepsäläinen A. T. (Ari, OH6MW)
8.12.1964	“	Myöhänen S. (Seppo, OH7QV)	18.8.1988	Oppilas	Koskinen H. T.
8.4.1965	“	Pulkka A. (Arvi, OH7RI)	17.12.1988	“	Nortes M. T. (Mika, OH2BJ)
6.8.1965	“	Sihvo M.	24.4.1989	“	Rantanen M. T.
7.12.1965	“	Järviö J.	18.8.1989	“	Kaartinen T. T.
6.4.1966	Res au opp.	Reho H. (Hannu, OH5VA)	15.12.1989	“	Järvinen T. J.
1.8.1974	Oppilas	Partanen T. E.J	25.4.1990	“	Kaartinen T. J.
28.11.1974	“	Korhonen E. J. (Erkki, OH8RC)	30.8.1990	“	Jokinen J. J.
24.3.1975	“	Kivilahti	30.1.1991	Värv korpr.	Virtanen J. E. (Jyrki, OH6VJ)
28.7.1975	“	Nokso-Koivisto	28.6.1991	Alikersantti	Klockars T. K.
25.11.1975	“	Valtasaari R. K.	20.11.1991	“	Ala-Heikkilä T. T.
25.3.1976	“	Hulkko J. A. (Jaakko, OH8NJ)	30.4.1992	“	Sinisaari J. T.
23.7.1976	“	Matero J. P.	18.9.1992	“	Huovila K. K.
26.11.1976	“	Sundberg S. S.	12.2.1993	“	Raimovaara A. J.
21.3.1977	“	Sundvalla K. R.	27.8.1993	“	Naukkarinen J-P.
25.7.1977	“	Maunula A. J. (Antti, OH6WZ)	1.12.1993	Viestimies	Haitto H. A.
20.11.1977	“	Korhonen M. K. (Markku, OH7UV)	28.4.1994	Korpraali	Naromaa M.
20.3.1978	“	Hartikainen J.M (Jussi, OH7OQ)	23.9.1994	Viestimies	Tamminen A. J.
			17.2.1995	“	Pirola E. (Eeli, OH3NWD)
			31.12.1999	Alikersantti	Kiviaho J. J.